

יעקב גלאַטשטיין

ווען יאָש איז געקומען¹

טריט האָבן מיד אויפֿגעוועקט פֿון אַ האַלב-דרימל. לעבן מיר איז געשטאַנען אַ יונגערמאַן, וואָס לויט זײַנע קליידער האָב איך אים גלייך דערקענט, אַז ער איז אַ מיטגליד פֿון דער רבישער סוויטע, וואָס איך האָב אָנגעטראָפֿן אין פֿאַרק, בעת איך האָב שפּאַצירט מיט שטיינמאַנען.

ער האָט דעמאָלט שפּאַצירט דער לעצטער און איז געגאַנגען פֿאַר זיך. ער האָט איצט אויך געטראָגן די זעלבע לאַטשן און ווייסע זאַקן. עס איז אים אַ ביסל שווער געווען צו קלעטערן אויפֿן באַרג אין די לאַטשן. ער האָט מיד שוין געוואָלט פֿאַרבײַגיין, אָבער ער האָט זיך מישבֿ געווען און איז געבליבן שטיין.

— כ'ווייס, איר זענט אַן אַמעריקאַנער, — האָט ער געזאָגט און זיך אַוועקגעזעצט לעבן מיר. — איך האָב אײַך געזען מיט דעם שטיינמאַנען, וואָס שרײַבט פוסטע מעשׂות. ווי גייט עס עפעס יידן אין אַמעריקע?

— אײַגנטלעך דאַרף איך בײַ אײַך נישט פֿרעגן, ווײַל איך ווייס אָן אײַך אויך. איך זע אַלץ מיט דעם פּוח הדמיון. עס זײַנען דאָ זאַכן, וואָס איך ווייס וועגן אַמעריקע מער פֿון אײַך, ווײַל איר האָט עס בלויז געזען און איך שטעל עס זיך פֿאַר. יאָ, אַ שיינער רעיון?

— איך קען אײַך זאָגן, ווי אַזוי דאָס לאַנד רעגירט זיך, ווער עס איז דאָרט דער קאַפּ און ווי אַזוי יידן זײַנען זיך דאָרט נוהג. איך בין אַ מאָל געפֿאַרן אין אַ קליין שטעטל מיט דעם טאַטן, האָב איך זיך פֿרײַער פֿאַרגעשטעלט, ווי דאָס שטעטל וועט אויסזען און ווי עס וועט אויסזען דער ערשטער ייד, וואָס וועט אונדז קומען אָפּגעבן שלום.

---

¹חלקים 4 און 5.

איר וועט נישט גלויבן, אָבער אַלץ איז געווען פינקטלעך און אַקוראַט, ווי איד האָב עס געזען אין געדאַנק. מיינט איר דאָך, אַז דאָס איז אַ נס? ניין, איד קאָן עס אייך דערקלערן על פי דרך הטבע.

ער קאָן עס באַווייזן אַט אַזוי. אַ מענטש לעבט זיבעציק יאָר. וואָס מיינט דאָס אייגנטלעך? אַפֿילו נישט קיין הרף עין. אַ מיליאָנסטל פֿון אַ מיליאָנסטל פֿון כּביכולס אַ מאַך מיט אַ ברעם. האָט דער בחיר היצור זיך פֿאַרשעמט וואָס ער דאַרף לעבן אַזאַ גאָרנישט, האָט ער באַשאַפֿן אין זיך אַזאַ אַפֿאַראַטל, וואָס ציט-אויס דאָס לעבן ווי אַ גומע און לענגערט עס אויס, ווי עס וואָלט באמת געווען אַ שפּאַר שטיקל צייט.

— כאַפט דעם רעיון, ווייל עס איז אַ ביסל שווער צו פֿאַרשטיין. ביים געבוירן ווערן שטייט שוין דער אָפֿענער קבֿר, אָבער צווישן די ביידע צושטאַנדן בליצן פֿאַרשיידענע געשעענישן. איר קאָנט זיך גאָרנישט פֿאַרשטעלן, ווי שנעל דאָס בליצט. אָבער דאָס אַפֿאַראַטל פֿון דעם בחיר היצור אַרבעט און עס לענגערט-אויס יעדע געשעעניש. עס גיט יעדער נאָרישקייט אַ ראָלע צו שפּילן. היינט ווען איר שטעלט זיך פֿאַר, אַז מיט אייך דאַרף עפעס פּאַסירן אין פֿינף יאָר אַרום, מיינט עס אייגנטלעך איצט, אָדער אפֿשר נאָך פֿרֿיער פֿון איצט. איר הייבט שוין אָן צו כאַפֿן דעם רעיון?

— אַ מאָל פּאַסירט אַז איר לויפֿט פֿאַרויס אייער אַפֿאַראַטל און איר קומט אָן מיט דעם שנעלן רעיון צו עפעס, וואָס וועט מיט אייך געשען ערשט אין עטלעכע יאָר אַרום. איר טוט-אָפּ אייער אַפֿאַראַטל, וואָס ציט-אויס די זיבעציק יאָר, אויף טערקיש, און איר דערפֿילט ווי די צייט זעט אייגנטלעך אויס, מישטיינס געזאָגט, ווען מען מעסט עס מיט דער קורצקייט פֿון מענטשלעכן לעבן.

— עס איז אַ ביסל שווער צו כאַפֿן. אויב איר ווילט, וועל איד עס אייך איבערזאָגן פֿון אָנהייב אָן. איד טראַכט שוין וועגן דעם אַ פֿיר-פֿינף יאָר, און אַז עס איז מיר קלאָר געוואָרן האָט מיר אַ בליץ געטאָן אין קאָפּ אַ גרויס ליכט.

— ווי אַלט זענט איר איצט? — האָב איד אים אָפּגעשטעלט.

– זעכצן יאָר. אָבער דאָס איז נישט דער אייניקער רעיון, וואָס איך האָב אַנטוויקלט. איר דאַרפֿט פֿאַרשטיין, אַז יעדע גזע צייכנט זיך אויס מיט עפעס. מיר זיינען די פֿילאָזאָפֿן צווישן די רביים און די שיינ-רעדער. מיר האָבן אַ נייגונג צו חקירה. עס איז אַ ווונדערלעכער שפּיל און אַ נסיון. מען גייט אויף אַ שמאַלער בריק. איין פֿאַלשער קער און ווענד און מען פֿאַלט-אַריין אין אַפּיקורסות רחמנא לצלן, אָבער אַז דער אויבערשטער העלפֿט און מען ווערט נישט געשטרויכלט, נאָר מען קומט-אַרויס מיט גאַנצע ייִדישע ביינער, ווערט דער געדאַנק טאַפֿלט ליב, וויל ער באַהעפֿט זיך צוריק מיט דעם רבונו של עולם, וואָס האָט אים אויף דער וועלט אַרויסגעשיקט.

– אַ געדאַנק, וואָס באַהעפֿט זיך נישט מיט דעם רבונו של עולם, נאָר טראַכט זיך גלאַט אין דער וולעט אַריין, איז אַ ממזר. ער האָט נישט קיין טאַטען. איך האָב אַ חבֿור, וווּ דער דאָזיקער רעיון ווערט ביי מיר אַנטוויקלט, אַז עס איז פֿלאי פֿלאים.

– איך האָב ליב צו גיין איינער אליין און טראַכטן וועגן חסידות. לויט מיין אייגענער טעאָריע באַמי איך זיך צו טראַכטן די געדאַנקען, וואָס איך וועל אַ מאָל טראַכטן מיט יאָרן שפעטער, דערפֿאַר קוקן מייןע אויגן אויס עלטער ווי איך בין. איך וויל זיין אַ מחדש. מיר געפֿעלט נישט מיין זיידנס דרך און מיר געפֿעלט נישט מיין טאַטנס דרך. מיר געפֿעלט נישט דער דרך פֿון מייןע עלטערע ברידער. איך האָב דעם טאַטן געזאָגט, אַז איך בין מיט אים נישט שטאַרק צופֿרידן. איך האָב עס אים געזאָגט, ביים גאַנצן כבוד אבֿ, איך האָב זיך אָנגענומען מיט כוח און עס אים געזאָגט. האָט מיר דער טאַטע פֿאַרטרויט, אַז ער איז מיט זיך אליין נאָך מער נישט צופֿרידן.

איך האָב דורכגעלייענט די גאַנצע ייִדישע ליטעראַטור. איך קען אַלעמען און אַלץ. אָבער וואָס פֿאַרמאָגן זיי אחוץ לשון? פרצס חסידישע מעשות זיינען אַנעקדאָטן מיט אַ מאָראַל. עס איז פֿון דרויסן אַריינגעקוקט דורכן שליסל-לאָך און געטאַנצט קדוש. איך וויל קומען פֿון אינעווייניק. איך וויל באַנייען דעם גאַנצן ייִדישן געדאַנק. קודם, דאַרפֿט איר פֿאַרשטיין, מוזן מיר אַפּשאַפֿן די גויִישע פֿאַרמען. אונדזערס אַ שאַפֿונג מוז כולל זיין אַלץ: פּאַעזיע, פּראָזע, פֿילאָזאָפֿיע, דראַמע, פּסיכאָלאָגיע, אַסטראָנאָמיע, עפּיגראַם – אַלץ. וואָס דאַרפֿן מיר די קליינע שאכטעלעך? מיר דאַרפֿן ווערן אַ

שעפֿערישע ענציקלאָפּעדיע, איר הערט? אַן ענציקלאָפּעדיע, אָבער אַ שעפֿערישע. איר כאַפּט דעם גוואַלדאָוונעם רעיון? איר האָט אַ מאָל געלייענט דעם בראַצלאָווערס אַ מעשהלע? אָט איז מײַן העלד פֿון חסידות. איך בין פֿאַרליבט אין אים, איך טראַכט וועגן אים גאַנצע טעג. ער איז געווען אַ מחדש און ער האָט ליב געהאַט ייִדיש. איר וויסט וואָס איז אַזוינס ייִדיש? איר האָט כאַטש אַ באַגריף, וואָס פֿאַר אַ ווונדערלעך לשון דאָס איז?

איין זאך האָט אים שטאַרק געאַרט. ער האָט נישט געקאַנט פֿאַרשטיין דעם בראַצלאָווערס גרויסהאַלטערײַ. איך וועל אים גלויבן צי ניין, אַז עס האָט אים גענומען צוויי יאָר צו פֿאַרטיפֿן זיך אין דעם בראַצלאָווערס דרך, ביז ער האָט עס געכאַפט און ער האָט דערויף אַן אויסגעצייכענטע דערקלערונג.

דער בראַצלאָווער איז כל ימיו געווען אַ חולה, אַ צעבראַכענער שאַרבן. ווען ער וואָלט געווען געפּראָוועט דעם עניו, וואָלט מען אים נישט גענומען ערנסט. ער האָט געוויסט אַז ער וועט ייִנגערהייט גיין פֿון דער וועלט און ער האָט אין זײַן קורץ לעבן געוואָלט עפעס אויפֿטאָן.

דערפֿאַר האָט ער אַליין אויסגעשריגן די סחורה, וואָס ער האָט פֿאַרמאָגט. ער האָט דאָס נישט געטאָן צוליב זיך. אַלע ווייסן אַז ער האָט ממש ליב געהאַט אָרעמקייט, דחקות און נויט. ער איז געשווומען אין דלות, ווי אַ פֿיש אין וואַסער. ער האָט אָבער געהאַט צו פֿאַרקויפֿן סחורה און ער האָט עס רעקלאַמירט, כּדי מען זאָל די וואַרע בײַ אים קויפֿן. דערפֿאַר האָט ער זיך אַליין אַזוי באַזונגען, ווייל ער האָט געוואָלט מען זאָל זיך צוהערן צו גאָטס וואָרט. איך קאָן זיך שווערן, אַז פֿאַר זײַן סופֿר נתן האָט ער געמוזט לאַכן פֿון זיך אַליין אין די הויפֿנס, אָבער רבי נתן האָט עס קיינעם נישט אויסגעזאָגט.

דאָס איז איין מעגלעכקייט. פֿאַראַן אַ געדאַנק. דער געדאַנק איז, אַז אַ רבי טאָר בכלל נישט זײַן קיין עניו, ווען אַ רבי איז בײַ זיך נידעריק. פֿאַרקליינט ער דאָס געדאַנק פֿון דער גאָטהייט. ער דאַרף דעם עולם געבן אַ שטיקל באַגריף פֿון דערהויבנקייט. אַליין דערציילט ער אויס די גרויסע נפֿלאות פֿון גאָט ברוך הוא, מוז ער פֿאַר דעם עולם שפּילן אַ ביסל טעאַטער פֿון גרויסקייט. פֿאַראַן אַ

שאַרפֿער הילוק צווישן גרויסקייט און גדלות. דער בראַצלאַווער איז געווען אַ גרויסהאַלטער, אָבער ער האָט זיין גרויסקייט צעטרענצלט פֿאַר גרויס און קליין, אָרעם און רייך. היינט שטעלט זיך פֿאַר, ווען אַזאַ אדם גדול, ווי ער האָט געמאַכט דעם אָנשטעל, איז געווען געקניפט און געבונדן מיט דעם מינדסטן, טאָ ווי האָט שוין אַ פשוטער חסיד געקאַנט בלאַזן פֿון זיך און האָבן פֿליי אין דער נאָז?

— איך וועל אייך אַ מאָל פֿאַרלייענען פֿון מיינע חידושים און איר וועט אַליין איינזען, אַז עס איז ממש פלאי פלאים. אָבער מיינט נישט, חלילה, אַז עס קומט פֿון מיין אייגן אָרעם מוחל. אַז איך פֿאַסט אַ מאָנטיק און אַ דאָנערשטיק און נאָך אַ מאָנטיק, אַז כּוואַרף פֿון זיך אַרונטער די אַלע גשמיותדיקע ציבעלע קליידער, שפּאַציר איך אַליין אין וואַלד. ווען עס הייבט אָן צו פֿאַרנאַכטלען און דער הונגער אין מיר ווייסט, אַז אַט קאָן מען שוין דעם געשמדטן האַלדז עפעס געבן צו אַכלען, גיי איך און גיי און איך ווייז דעם יצר הגוף אַ פֿייג. דוכט זיך, אַז מען מעג שוין, אָבער עטש — האַלט זיך איין אַ ביסל, דו וועלער, נאָך אַ ביסל, נאָך אַ קליין ביסל.

דעמאָלט פּאַסירט עפעס אַזוינס, וואָס איז ענלעך צו חלשות. עס איז אַ זיסע שוואַכקייט אין אַלע גלידער. די אַבֿרים ווילן שרייען, אָבער זיי פישטשען ווי קליינע פֿייגעלעך, זיי האָבן נעבעך קיין כּוח נישט, זינגען זיי פֿון גרויס חולשת הלבֿ און אין אַזאַ שעת הכּושר הער איך אַ שטים.

איך מוז דאָ מאַכן אַ קליינטשיקן אָפּשטעל. איך דאַרף אייך זאָגן, אַז איך האָב בכּוח פֿאַר אייך צו שילדערן וואָס פֿאַר אַ סאָרט שטים דאָס איז, אָבער איך טאָר נישט, ווייל די שטים רעדט צו מיר אין הייליקער יחידות. עס וואַלט געווען גראַב פֿון מיינ זייט, איך זאָל עס אַרויסנעמען פֿון דער אינטימער שייד. אָבער ווער עס האָט אַזאַ שטים ניט געהערט, טאַפט ווי אַ בלינדער, ווען ער רעדט וועגן גאָטהייט.

פֿריער קומט אַ נאָגעניש אין אַלע מיינע גלידער, וואָס זאָגט-אָן, אַז איך וועל באַלד דערהערן דאָס קול. אַלץ אַרום מיר ווערט פֿורכטערלעך. איך פֿאַל אויף מיינ פנים און איך שריי: רעד צו מיר, טאַטע פֿאַטער, איך בין אָנגעברייט.

ווען איד שטיי-אויף פֿון דער ערד, שטיי איד קיין מאָל נישט אויף
ליידיק. איד פֿאַראיבריק אַלע מאָל אַ געדאַנקל, אַ טראַכט, אַ פשטל,
און איד דערפֿיל, אַז דער געדאַנק איז נישט מיינער, נאָר ער איז מיר
אַרונטערגעפֿאַלן, ווי אַ גוטע באַרנע פֿון אַ באַרנבוים. אַ מאָל הייב
איד זיך אַפֿילו אויף מיט אַ געזאַנג. הערט, וועט איר הערן:

גזלנדל, גזלנדל, אויף וועמען הייבסטו די האַק?
אויף וועמען הייבסטו די האַק?
איד הייב די האַק אויף מיינע אייגענע פֿאַרלאַנגען.
אויף מיינע וויסטע פֿאַרלאַנגען.
גאָט פֿון אַברהם, פֿאַרנעם מיינע געזאַנגען.
איי, טשירי, בירי, ישתבח.
אוי, אוי, ישתבח.

איד האָב אַ צוגעפֿאַסטע מעלאָדיע, וואָס איז זיס ווי צוקער.

קאָזאַקל, קאָזאַקל, אויף וועמען הייבסטו די שווערד?
אויף וועמען, כ'בעט דיך, הייבסטו די שווערד?
איד הייב די שווערד אויף מיינ יצר פֿון שלעכטס,
אויף דעם יצר פֿון שלעכטס,
אויף מיינע וויסטע פֿאַרלאַנגען.
גאָט פֿון אַברהם, פֿאַרנעם מיינע געזאַנגען.

דאָ גייט עס העכער און התלהבֿותדיקער:

איי, טשירי, בירי, בירי, ישתבח.
אוי, אוי, ישתבח.

אָדער פֿאַראַן ביי מיר, וווּ איד נאָר-אַפֿ דעם שטן און ווייז אים די
צונג. אַ שטייגער –

איד גלוסט
נאָך דער ברוסט
פֿון גערעכטיקייט.
איד גלעט און איד קוש די
שכינהס פרעכטיקייט.

איר זעט ווי איד מאַך חוזק פֿון שטן? ער מיינט, אַז ער האָט מיד שוין געפֿאַקט אין זײַן נעץ, כאַפֿט ער ערשט בײַ מיר אַ פֿראַסק אין מאַרדע.

אַבער שוין צײַט צו גיין. איד וויל אײַך פֿאַרברײַטן, אַז איר זענט נאָך נישט מײַנער פֿטור. איד, אַז איד צערעד זיך, איז דאָ וואָס צו הערן. פֿאַראַן אַזוי פֿיל וואָס צו רעדן. איד באַשטעל זיך מיט אײַך טאַקע, אַז דאָס צווייטע מאָל, ווען איד וועל אײַך טרעפֿן, וועל איד געבן אַ ווונק, ווי אַזוי מען קאָן מאַכן שלום צווישן גלויבן און אומגלויבן, ווי אַזוי מען קאָן דעם אומגלויבן אַזוי צעפֿלאַקערן, אַז ער זאָל זיך דערהויבן און צעוויינען פֿאַר דעם פֿסא הכבֿוד. און זאָל ער דאָרט וויינען מיט ציפֿערן, מיט פֿאַרמולעס, מיט אַלע קשיות און ספֿקות. נישקשה, גאָט ברוך הוא קאָן עס פֿאַרטראָגן. איד וועל אײַך אויך פֿאַרטרויען אַ סוד, ווי אַזוי דער מאַדערנער חסיד קאָן געפֿינען אַ וועג צום ייִדישן לעבן.

ער האָט גענומען אַרונטערקלעטערן פֿון באַרג און עס האָבן זיך נאָכגעקרישלט קליינע שטיינדעלעך. איד בין געבליבן זיצן אַ געפֿלעפֿטער. די לעצטע ווערטער זײַנע זײַנען געווען **ייִדיש לעבן** און די דאָזיקע צוויי ווערטער האָבן זיך פֿאַר מיר צעטאַנצט מיט אַזוי פֿיל לעבן, אַז איד האָב טאַקע דערזען אַ זין אין דעם, און נישט נאָר אַ זין, נאָר אַפֿילו אַ האַפֿט.

עס האָט גערודערט אַרום מיר מיט ווילן. דאָס הונגעריקע, מאַנענדיקע מויל, וואָס האָט ערשט געשריגן צו מיר מיט פֿאַרשיידענע קולות, האָט אויך אַ קאַפּ, אַ פֿלאַקערדיקן קאַפּ. דער הונגער פֿאַרמאָגט אַזוי פֿיל ווילן צו לעבן און צו טראַכטן.

אויפֿן באַרג איז איצט געוואָרן אַ ביסל קיל. איד האָב גענומען אַרונטערגיין. אין מיטן וועג האָב איד געזען, אַז דער זעכצניערדיקער טראַכטער וואָרט אויף מיר.

– איד האָב זיך נישט געקאָנט אײַנהאַלטן און איד האָב באַשלאָסן אײַך צו דערציילן וועגן אַ מאַדנער באַגעגעניש, וואָס איד האָב נישט לאַנג צוריק געהאַט.

ער האָט געשמייכלט, ווי ער וואָלט איצט נאָך אַ מאָל דורכגעלעבט די באַגעגעניש.

איך האָב שוין געהאַט אַפּגעדאוונט מנחה, פֿאַר זיך. מײַנע נאָזלעכער האָבן הנאה געהאַט פֿון יעדן שעפּ לופֿט. איך גיי געוויינטלעך מיט אַן אַרונטערגעלאָזטן קאָפּ, ווען איך בין פֿאַרטראַכט. מיט אַ מאָל דערפֿיל איך, אַז די נאָזלעכער שעפּן שוין מער נישט קיין לופֿט, נאָר אַזאַ פֿאַרפֿוס, וואָס מען קאָן עס גאָרנישט אויסטראַכטן. עס איז דער פֿאַרפֿוס פֿון קינדערשע הענטלעך, אָדער פֿיסלעך. עס פֿילט זיך, יאָ ערד און נישט ערד. עס איז ערד וואָס האָט נאָך קיין צײַט נישט געהאַט רעכט פֿאַרערדעוועט צו ווערן.

ווערט מיר די זאָך גאָר פלא. האָב איך באַשלאָסן אויפֿהייבן דעם קאָפּ און זיך אַרומקוקן. ווען איך האָב אויפֿגעהויבן דעם קאָפּ, האָב איך גלייך דערזען, אַז איך האָב פֿאַרבלאַנדזשעט. די ביימער האָבן אויסגעקוקט ווי זיי וואָלטן געווען געחלומטע ביימער, דער הימל איז געווען אַ דינער, עס האָט זיך געדוכט, אַז ווען מען זאָל נאָר אַרונטערנעמען איין הימל, וועלן זיך באַווייזן ווונדער איבער ווונדער. איך האָב געהערט אַ געטשוויטשער, אַ געפֿלאַטער פֿון פֿייגל, אָבער די פֿייגל אַליין האָב איך נישט געזען. עס איז שוין געווען טונקל, אָבער די טונקלקייט איז געווען נישט קיין פֿינצטערע, נאָר אַ ראַזאַווע. עס איז נישט געווען קיין אומהיימלעכע טונקלקייט.

אויף אַ באַנק זיינען געזעסן צוויי מענטשן און געפֿירט אַ געשפרעך. איך האָב גוט געזען, אַז זיי רעדן, איך האָב געזען ווי די מײַלער באַוועגן זיך, איך האָב אַפֿילו קלאָר געהערט די ווערטער, אָבער יעדער וואָרט האָט פֿאַר מיר אַ פֿלאַקער געטאָן און איז גלייך פֿאַרלאָשן געוואָרן, ווי אַ פֿאַלנדיקער שטערן.

איינער פֿון די שמועסער האָט געהאַט אַ קעניגלעך געשטאַלט. אין דער טונקלקייט איז געווען שווער צו באַשטימען וואָס פֿאַר אַ קליידער ער האָט געטראָגן, אָבער עס האָט פֿון אים געאַטעמט מיט מלכותדיקער ווירדע. דער צווייטער האָט אויך אויסגעזען צו זיין אַן אדם גדול, אָבער שוין פֿון צווייטן גראַד. שווער געווען צו זאָגן, ווי אַזוי איך האָב דאָס אונטערשיידט – דאָס ליכט איבער אים איז

געווען כמעט דאָס זעלבע ווי אַרום דעם ערשטן, נאָר אַ ביסל געמיינער, וואָלועלער.

אַ גרויסע נייגערקייט האָט מיר גענומען פֿרעסן. איך האָב אָנגעהויבן צו וויינען אויפֿן קול, אָבער ביידע שמועסער האָבן אויף מיר אַפֿילו קיין קוק נישט געגעבן. איך בין געקומען אַלץ נענטער און נענטער צו זיי. אָט בין איך שוין געווען אויף זיי, איך בין דורך זיי אַדורכגעגאַנגען, ווי זיי וואָלטן געווען נישט מער ווי רויך.

פלוצים איז מיר אַ הייטל אַרונטער פֿון די אויגן און זאָכן זיינען געוואָרן שטייפֿער. אמת, די טונקלקייט האָט פֿאַרלוירן איר ראָז קאָליר, עס איז געוואָרן פֿינצטערער, נאָר מיט מיר האָט עס געהאַט קנאַפּ וואָס צו טאָן. איך האָב איצט געזען אַ סך, אַ סך בעסער ווי פֿריער.

נאָר אַ שטיקל ענדערונג איז איצט יאָ פֿאַרגעקומען. שטאַט איין באַנק האָב איך געזען צוויי. ביידע זיינען געזעסן אויף צוויי באַזונדערע בענק און געשוויגן, ווי זיי וואָלטן געוואָרט אויף מיר.

איך האָב זיך טיף פֿאַרנייגט פֿאַר דעם קעניגלעכן געשטאַלט פֿון דעם העכערן שטאַנד...איך האָב קלאָר געזען דאָס טרויעריקע פנים און איך האָב שוין איצט אַלץ געוויסט.

– שבתי צבי, – האָב איך געזאָגט, – וואָס לאַזטו מיר צו הערן? וואָס איז די זעאונג, וואָס דו האָסט מיר באַשערט?

– נישט איך האָב דיר באַשערט, נאָר דו אליין האָסט עס אויסגעבלאָנדזשעט אויף דיין וועג, מילא, זאָל זיין אַזוי, עס איז דיין אויסוואַל. זאָל דיר זיין צו רפּואה.

– שבתי צבי, – האָב איך אויסגעשריען, – פֿאַלשער משיח, איז דאָס די וועלט פֿון פֿאַלשקייט, אין וועלכער איך זע דיר איצט?

ער האָט אויף מיר אַ קוק געגעבן מיט אַזוי פֿיל אמתן ווייטיק, אַז עס האָט גאָר קיין רייד נישט געקאָנט זיין וועגן פֿאַלשקייט. איך האָב נישט געקאָנט כאַפֿן דעם פֿאָדעם און איך בין געוואָרן געפלעפֿט.

– און די אמתע משיחים זיינען נישט קיין פֿאַלשע? – האָט ער געפֿרעגט מיט אַ ווייטיקדיקן שמייכל. – וואָס האָבן מיר אַלע אויפֿגעטאָן, מישטיינס געזאָגט. צי דערפֿאַר, ווייל מיר האָבן פֿאַרלומט אַ חלום, קומט אונדז צו פֿאַרשטיינען? דו זאָלסט אַזוינס רעדן, דו וואָס ווייסט, ווי אַזוי מיר האָבן געהאַפֿט און געהאַפֿט, ווי מיר האָבן זיך איינגעקשנט, ווי מיר האָבן געוואָלט מיט געוואָלט אויסרייסן אַ גוטע שעה, בלויז איין גוטע שעה. יעדער איינער, דער רעכטסטער משיח, ווען ער וואָלט טאַקע געוואָלט ברענגען די גאולה, וואָלט ער געוואָרן פֿאַלש. אַוודאי, אמת זיינען די, וואָס ברענגען גאַרנישט, וואָס זיצן און וואַרטן געדולדיק, אפֿשר זאָל מען זיי רופֿן די קלוגע, די פֿראַקטישע משיחים, אפֿשר זאָל מען אונדז פֿאַררעכענען פֿאַר די נאַרישע, דורכגעפֿאַלענע משיחים, אָבער פֿאַלש? פֿון דיין מויל זאָל אַרויס אַזאַ וואָרט?

איך האָב זיך געווענדט צום צווייטן מיט גרויס ווייטיק.

– פֿאַניע פֿראַנק, האָב איך אים גערופֿן. – ער האָט געהאַט אַזעלכע אומעטיקע אויגן, אַז עס איז געווען אַ צער צו קוקן אויף אים.

– איך בין אָנגעטרויעריקט מיט אַזוי פֿיל שווייגן, מיט אַזוי פֿיל שווייגן, – האָט ער אָפּגעזיפֿצט. – וואָס איז שוין רעדן? איך רעד אַ מאָל צו יענעם, ווייל מיר פֿאַרשטיין זיך אויפֿן ווינק, אָבער -

איך האָב אים איבערגעשלאָגן.

איך וויל בלויז וויסן, פֿאַר וואָס האָסטו געביטן דאָס רענדל? איך האָב ביי שבתין אויך געוואָלט פֿרעגן, נאָר יענער האָט כאָטש אַ שטיקל תירוץ - פֿעטער ישמעאל, האַלבע לבנה, אָבער דער צלם, וואָס פֿאַר אַ תירוץ קאָן האָבן דער צלם?

אין דעם זע איך, ווי עס קומט אָנצולויפֿן אַ קליין ייִדעלע. ער איז אַנטקעגן געוואָרן ווי אַ שטורעם-ווינט. די ביידע בענק זיינען שוין איצט אין גאַנצן געלעגן אין חושך, אָבער די זילבערנע באָרד פֿון דעם קליינטשיקן ייִד האָט געבליצט און געלויכטן.

– וואָס האָסטו זיך אַוועקגעשטעלט טרייבערן די אַדערן ביי די צוויי מענטשן? וואָס האָסטו זיך אָנגעזעצט אויף זיי און דו מאַנסט ביי זיי

אַ חשבון? רבוננו של עולם, זע ווי די צוויי יידן האָבן זיך מקריב געווען
פֿאַר דעם אמת מיט זייער פֿאַלשקייט. זיי האָבן אַזוי בולט געוואָלט
אַרויסברענגען דעם אמת, און זיי האָבן געוויזן די לינקע זייט פֿון דער
מטבעה. זיי זיינען דערגאַנגען ביז שאול תחתיה, כדי צו ווייזן ווהין
די פֿאַלשקייט קען דערפֿירן, און דו מאַנסט נאָך ביי זיי אַ רעכענונג.

דאָס קליינע יידל האָט געגעבן אַ שמייכל און מיר דערלאַנגט אַ גוט-
ברודערלעכן קלאַפּ אין פלייצע.

— עך, לאַמיר בעסער אַרייַנכאַפּן אַ מעריב.

איך האָב שוין געוואָלט אָנהייבן דאָווענען מיט כוונה, אָבער דאָס
קליינע יידלע האָט גענומען דערלאַנגען אַ מאַדנעם מעריב.

— ס'קאָצט קומט, טאַטע פֿאַטער, איך בין געקומען צו דיר אין
פֿאַדערשטוב און איך זאָג דיר גוטן אָוונט. היינט איז אַ פֿראַסטער
מיטוואָך, יידעלעך האַנדלען און וואַנדלען. משחרן חלילה נישט פֿאַר
זיך, נאָר פֿאַר ווייב און קינדער, פֿאַר דעם הויזגעזינד. דער קאַפּ איז
פֿאַרדרייט מיט פֿלערליי דאגות, אָבער פֿונדעסטוועגן שפּאַרט מען אָפּ
פֿאַר דיר אַ מנחה ומעריב. אין מיטן דערינען גיט מען זיך אַ שטעל
אַוועק, און מען הייבט אויף די אויגן צו דיר, טאַטע פֿאַטער, פֿרעג
איך דו, איז דאָס רעכט פֿון דיר, אַז דו זאָלסט אונדז אַלע מאָל
וואַרפֿן דעם גט צו די פֿיס, הלמאי דו האָסט אונדז אויסגעקליבן פֿאַר
אַ פֿאַלק? וועמען דען, זאָג אליין, האָסטו געקאָנט אויסקלייבן?
אָדערבא, זאָג? ווייסט אפֿשר פֿון אַ בעסערער אומה?

און פונקט אַזוי שנעל ווי ער איז אָנגעלאָפֿן, אַזוי שנעל איז ער נעלם
געוואָרן. איך האָב דערזען, אַז איך געפֿין זיך ערגעץ אויף אַ
פֿינצטערער אלייע, וואָס האָט זיך גענומען אַרייַנשניידן אין הויפט-
וועג. גראַד איז מיר אַנטקעגנגעקומען מיין עלטסטער ברודער. איך
האָב אים געהאַט בדעה צו דערציילן, וואָס איך האָב נאָר-וואָס
געזען, נאָר איך קען אים, דעם חקרן, מיט דעם ליטווישן מוח. האָב
איך באַשלאָסן, אַז עס איז גלייכער אַזאַ זאַך צו האַלטן פֿאַר זיך
אַליין. איצט, אַז מיר האָבן זיך שוין צערעדט, האָב איך
איינגעשטעלט און אייך דערציילט. איר זענט נישט קיין היגער, איר
וועט אַוועקפֿאַרן פֿון דאָנעט, איר וועט אַריבערפֿאַרן דעם ים. איר
וועט זיך טראַכטן - עלעהיי, עס האָט זיך צו אייך גערעדט אַ

צעדרייט יינגל. אָבער זייט גאַרנישט אַזוי זיכער ביי אײך. איר מעגט נעמען די גאַנצע זאַך טיפֿער. ווען איך זאָל זיין מיט טויזנט קעפּ, וואָלט איך דען געקאַנט אַזוינס אויסטראַכטן? און בכלל, וואָס איז די קונץ אויסצוטראַכטן? וואָס דאַרף איך האָבן גוזמות, אַז דאָס ראַיעלע לעבן פֿאַרמאָגט אַזוי פֿיל ווונדער?

* * *

— ווייסט איר גאָר וואָס, קומט צו אונדז אין הויז אַרײַן. לאַזט זיך הײַנט פֿאַרפֿירן פֿון יצר טוב. עס וועט אײך ביי אונדז קיינער נישט אָפּבײַסן. — האָט ער געזאָגט. — איך מוז אײך ווייזן עטלעכע פֿון מײַנע חבֿורים, וואָס קיין בן אדם האָט נאָך נישט געזען. איך האָב אַ פֿייערדיקע פען און איך בליץ מיט געדאַנקען. איר וועט זיכער האָבן שִׁכּר הליכה. אַ שאַד איז נאָר, וואָס דער טאַטע איז איצט נישטאַ, ער איז אונטערוועגנס. אַ שאַד, ער איז פֿון די ייִדן, וואָס מען דאַרף קענען, ווייל טאַמער פֿאַרזאַמט איר אַזעלכן, וועט איר שוין קיין סך ייִדן פֿון זײַן שטייגער נישט באַגעגענען.

כ'בין מיט אים אַריבערגעגאַנגען דאָס שמאַלע ברעטל, וואָס איז געלעגן איבערן וואַסער. דאָס ברעטל האָט זיך געבויגן, ווי עס וואָלט געווען געמאַכט פֿון גומע. בײַם וואַסער איז שוין איצט קיינער נישט געווען. פֿון אונטן האָט דער באַרג אויסגעזען ווי מען וואָלט אים נאָר-וואָס צוזאַמענגעלייגט אויף בײַנאַכט. ער איז געגאַנגען פֿאַרויס און זיך כסדר אומגעקוקט. ער האָט געוואָלט זיין זיכער מיט מיר, אַז איך וועל נישט פֿאַרשווינדן.

ער האָט מיך דורכגעפֿירט אַ סוד און מיך שטיל אַרײַנגעפֿירט אין אַ באַזונדער צימער, ווי ער וואָלט מיך אַרײַנגעגנבֿעט.

ער האָט פֿאַרמאַכט די טיר, אָנגעצונדן נאָך אַ לעמפל, וואָס האָט צום גרויסן לאַמפּ צוגעגעבן אַ ליכטיקע זוכעניש - ווי אימיצער וואָלט עס געהאַלטן אין דער האַנט און געזוכט אַזעלכע קליינע וויכטיקייטן, וואָס מען קאָן גאָר מיט אַ גרויסן לאַמפּ נישט געפֿינען.

— ווי האָט איר ליב, אַז מען לייענט אײך פֿאַר, אָדער אַז איר זאַפט עס אײַן מיט אײַערע אײַגענע אויגן? עס ווענדט זיך, פֿאַרשטייט זיך, וואָס עס איז ביי אײך שאַרפֿער אַנטוויקלט, דאָס אויער אָדער דאָס

אויג? עס ווענדט זיך אויך אין די ספעציעלע זאכן, וואָס איך וועל
איין ווייזן. איך האָב אַ סך אויג-זאכן און גאָר אַ סך אויער-זאכן.

איך האָב פֿון זיין האַנט גענומען די שמאַלע און לענגלעכע שטיקלעך
פאַפיר און איינגעזען, אַז דער פאַרקלעקטער און געמעקטער
דריבנער כתב איז נישט פאַר מיר. די טינט איז געווען אַ וואַסערדיקע
און די שטיקלעך פאַפיר האָבן אויסגעזען ווי אויפֿגעראַלטע פסולע
מזוזות, מיט אַפגעשפרונגענע אותיות.

– איר וועט מיר אַנטשולדיקן, אַז איך וועל איין מאַכן אַ פאַררעדע
פאַר יעדע זאך, וואָס איך וועל איין פאַרלייענען. אַט וועל איך איין
מתנה זיין מיט אַ בריוו. אַ בריוו איז אַ גרויסע זאך. איר נעמט אַ
בייגעלע פאַפיר און איר שרייבט צו אימעצן, ווייל איר קאָנט דעם
אימעצן נישט זען און איר קאָנט נישט רעדן צו אים מיטן מויל. אַ
בריוו מוז זיין קורץ און צו דער זאך. איך האָב אָנגעשריבן אַ
צענדליק בריוו, ווי מוסטערן פאַר אַ ניי-מאָדנעם בריוונשטעלער.

”ליבער הער נאַכטיגאַל. בייגעלייגט געפֿינט איר צוויי וועלטן, די
וועלט פֿון דאַנעט און די וועלט פֿון דאָרט. איר קאָנט זיך
אויסקלייבן, מיין הער. עס איז ביי איין די ברירה. די וועלט פֿון
דאַנעט איז גרענעצדיק. איר קאָנט זי מעסטן מיט איין האַנט און
אויסשפאַנען מיט איין פֿוס. די וועלט פֿון דאָרט איז סאַמע
לויטערקייט, וואָס לאַזט זיך נישט באַשרייבן. די וועלט פֿון דאַנעט
איז תענוג, וואָס שרומפט, עלטערט זיך און ווערט צונישט. די וועלט
פֿון דאָרט איז אייביקער געוויין פֿון גליק, וואָס מען שטרעקט זיך
אַלץ נענטער צו אַ גרויסן באַשייד. מיט אַכטונג.

אייער, וואָס ווינטשט איין אַ גליקלעכן אויסוואַל.”

איצט וועל איך איין ווייזן אַ ביישפּיל פֿון אַ תפילה. איר דאַרפֿט
פאַרשטיין, אַז תפילות מוזן זיך אָפּפֿרישן מיט יעדן דור. אָבער אַ
תפילה מוז אויך האָבן אין זיך אַ ביסל אַלטפֿרענקישקייט, כדי זי
זאָל זיין איינגענעם אויף דער צונג.

דיין הויז אויפֿן באַרג שטייט געפֿעסטיקט.

דיין הויז אויפֿן באַרג שטייט דערהויבן.

איך קלעטער צו דיר אַ וואַנדערער, אַ פאַרשמאַכטער פֿון וועג.

פֿאַרזינדיקט האָב איך זיך מיט בלאַנדזשענישן.
פֿאַרנאַרישט האָב איך זיך מיט פֿרעגענישן.
פֿאַראיינזאַמט האָב איך זיך מיט צווייפֿלענישן אַלערליי.
שטרעק אויס אַ ליכטיקע האַנט צו מיר,
באַשטראַל דעם וועג צו דיר.
באַשירעם מיינע שטרויכלענישן, אויפֿן וועג צו דיר.

שירים האָב איך געשריבן נישט איבערצוציילן. אָבער איך בין נאָך
מיט זיי אַלץ נישט צופֿרידן. אַלע מיינע לידער זיינען ווי לידיקע
כלים. זיי שטייען און וואַרטן ווי קאַראַפֿינקעס, מיט לאַנגע,
פֿאַרשעמטע העלדזער, אַז מען זאָל זיי אָנפֿילן. אָבער איך וויל אייך
פֿאַרלייענען אַ קורצן צומבֿיישפֿיל.

די גילדענע פֿאַווע פֿון גילדענעם לאַנד
רעדט צום בן אדם מיט נידעריקן פֿאַרשטאַנד.
מיינ פֿאַרזיגלטע שטומקייט האָט פֿאַרטויבט דיין געהער,
ווען מיינע אויגן דערטראַכטן אַ שטילן פֿאַרקלער -

אויב איר זענט אַ בעלן אויף אַזעלכע זאַכן. אָבער אמת שטאַרק בין
איך אייגנטלעך אין חקירה. דאָרט קיינאָס איך אומבאַשרענקט. איך
וועל אייך לאָזן הערן און אויסצוג פֿון מיינס אַ געדאַנק.

דערפֿינדונגען זיינען קאָנקרעטיזירטע נסים. אין די אַלטע צייטן, ווען
מען האָט געהאַט דאָס טיפֿע גלויבן אין נס, האָט מען נישט
באַדאַרפֿט קיין דערפֿינדונג. אַז מען האָט געגלויבט אין נס, איז
ממילא אויך געווען דער שטאַרקער ווילן. דערפֿאַר האָט מען זיך אין
די אַלטע צייטן געקאָנט באַגלייט מיט דעם מופֿת, בעת היינט האָט מען
געמוזט דעם מופֿת ראַציאָנאַליזירן און מאַכן פֿאַר אַ דערפֿינדונג. די
דערפֿינדונג איז דער מעקלער צווישן קאַליע געוואָרענע מענטשן און
דעם גרויסן ווונדער. אַז איר גיט אַ דריק דאָס קנעפל אויף דער
וואַנט, מיינט איר דאָך, אַז איר האָט עפעס אויפֿגעטאָן, אָבער ווען
איר פֿאַרטיפֿט זיך אין דער גאַנצער חכמה פֿון עלעקטריציטעט,
הייבט איר ערשט אָן איינצוזען, אַז דאָס קנעפל איז פונקט אַזוי
אומפֿאַרשטענדלעך ווי דאָס ווונדער אַליין, נאָר איר האָט עס
אויסגעטראַכט, כּדי עס זאָל דעם טונקל-מוחדיקן זיין לייכטער צו
גלייבן. דער אמת איז אָבער, אַז גלייך לעבן קנעפל קאָן מען אויך אַ

דריק טאָן און זאָגן יחי אור, און עס זאָל טאָקע ווערן ליכטיק. נאָר מיר זעען דאָס נישט, מיר פֿאַרשטייען נישט, מיר גלייבן דאָס נישט, האָבן מיר, נאָראַנים, אויסגעטראַכט אַ קנעפל, כדי עס זאָל אונדז ווערן פֿאַרשטענדלעכער. דאָס, וואָס עס דאָרף טאָן אונדזער ווילן און אונדזער גלויבן, טוט-אויף פֿאַר אונדז דאָס עלעקטרישע קנעפל. מיר קומען צוריק צום נס דורך פֿאַרשיידענע צווייפֿלען און אונדזערע צווייפֿלען געבוירן אויפֿן וועג פֿאַרשיידענע קנעפלעך.

– ווי געפֿעלט עס אייך? איר האָט געכאַפט די עמקות דערפֿון? איך פֿיר עס נאָך ווייטער און איך באַווייז, אַז אונדזערע דערפֿינדונגען רעבעלירן קעגן אונדז און גייען זייער אייגענעם וועג צוריק צום נס, וואָס מיינט דאָס אורשפּרינגלעכע ווונדער. די מענטשלעכע האַנט מוז קאָנען דירעקט צוקומען צום ווונדער, אָן דער פֿאַרמיטלערשאַפֿט פֿון אַ כלומרשטער דערפֿינדונג. איך דערוואַרט נישט, חלילה, אַז איר זאָלט דאָס גלייך כאַפֿן. אין אַזאַ געדאַנק מוז מען זיך גוט אַרײַנטראַכטן.

– איך גיי זיך מיט מיין דרך, - האָט ער געזאָגט מיט בליציקע אויגן, - אַז מען דאָרף טאָקע קענען אַלע זיבן חכמות, אַלע זיבעציק שפּראַכן, אָבער מען דאָרף זיי דערהייבן. חכמות אַליין זיינען אויך גופֿים, קאָנקרעטע זאַכן. ווען אימעצער רעדט פֿראַנצויזיש, קומט ער בלויז אָן צו אַ מיטל, וואָס דאָרף אים פֿאַרשטענדיקן מיט דעם פֿראַנצויז. ער ווענדט טאָקע אָן זיין קענען, נאָר צווישן אים און דעם פֿראַנצויז איז דאָס פֿראַנצויזיש שוין מער נישט קיין פֿראַנצויזיש, נאָר אַ גייסטיקע קרובֿהשאַפֿט. זיי רעדן שוין מער נישט קיין שפּראַך, נאָר מען רעדט. דאָס זעלבע האָבן מיר מיט חשבון. ווען אַ מענטש זאָל פֿסדר אַרומגיין באַלאָדן מיט רעכנ-קונסט, וואָלט ער געווען אַ שוטה. דאָס רעכענען דאָרף פֿאַרשווינדן און עס דאָרף פֿאַרוואַנדלט ווערן אין הוילע חכמה. דערפֿון איז געדרונגען, אַז עס איז פֿאַראַן אַ פֿונקט, וווּ קענטשאַפֿטן באַגעגענען זיך און וווּ זיי לייזן זיך אויף און זיינען ענלעך איינס צום אַנדערן. דאָרט, אויף דעם קיינעמס לאַנד פֿון מענטשלעכער דערהויבנקייט, ווערט פֿון אַלע חכמות איין חכמה, וואָס איז נישט מער ווי אַ מילי-מיליאָנסטל פֿון אַ בליץ, פֿון דעם גרויסן קוואַל. אַ מענטש טאָר נישט אַרומגיין און קלינגען מיט זיין קענען. אַז מען דערקענט דאָס קענען, איז עס נישט מער ווי מאַלפּישקייט, ווען די פֿאַרשיידנערליי קענערייען גיבן זיך די האַנט

און ווערן רוחניות, ווערט ערשט וויסן אַ יש. אַנדערש איז עס גאָר ווי
אַ שווערע וואָגע, וואָס ציט אַראָפּ און מען ווערט נאָך דערטרונקען.

— דאָס וואָס איך האָב אייך דאָ איצט געזאָגט איז געקומען פלוצים.
— ער האָט אַ כאָפּ געטאָן אַ בליישישטיקט און גענומען שרייבן. — מען
מוז עס פֿאַרצייכענען, ווייל דאָס איז אַ גאָלדענער געדאַנק. אַזאַ זאָך
טאָר נישט פֿאַרלוירן גיין.

ווען מיר זיינען אַריין אין צווייטן צימער איז מען שוין דאָרט געזעסן,
ווי מען וואָלט געוואָרט אויף אונדז. אויפֿן טיש איז געשטאַנען פיבוד
און איך בין פֿאַרהאַלטן געוואָרן פֿון דער וואַרעמקייט, וואָס איז
געלעגן אין אַלעמענס אויגן.

דער אַמעריקאַנער איידעם איז געזעסן אין אַ יאַרמלקע און
געשמייכלט, ווי ער וואָלט פֿאַרבונדן דאָס וואָס איך האָב נאָר-וואָס
געהערט מיט אַ פֿראַגע-צייכן. ער האָט מיד טאַקע גלייך אַ פֿרעג
געטאָן :

— נו, ווי געפֿעלט אייך עפעס מײַן שוואַגערל? ער האָט אַ רירעוודיקן
קאָפּ, האָ? אין אים האָב איך נישט קיין זאָרג, עס וועט פֿון אים זײַן
אַ לײַט.

— עטש, - האָט זיך אָנגערופֿן אַ מאַן מיט אַ גרויס פנים, גרויסע,
פֿליישיקע ליפּן, אַ פֿליישיקער נאָז; אַפֿילו די אויגן און די פֿולע
פֿירעקעכדיקע באָרד האָבן אויך אויסגעזען פֿליישיק. אויך ער איז
געזעסן, ווי ער וואָלט געוואָרט אויף מיר, פֿדי ער זאָל קריגן אַ
געלעגנהייט צו רעדן. — איך האָלט אין גאַנצן נישט פֿון מײַן ברודערל.
דער אַמעריקאַנער זעט דערינען גרויסע חידושים, איך גיי זיך מיט
מײַן שטייגער, אַז טראַכטן דאָרף מען גאָר קענען האַמעווען, מען
דאָרף עס זאָגן טפֿרו, אַז נישט צעווילדעוועט עס זיך. עס מוז האָבן אַ
סדר, אַן אָרדנונג, וואָס זאָל האָבן אַן אָנהייב און אַ סוף. איך גיי זיך
מיט מײַן דרך, אַז אַ פֿערד טראַכט אויך, אַלע שטומע חיות טראַכטן,
נאָר עס איז בײַ זיי צעטומלט, נישטאָ קיין סדר, דערפֿאַר האָבן זיי
זיך נאָך נישט דערטראַכט צו פֿאַרשטענדלעכקייט. בײַ מײַן ברודערל
איז אַלץ ווי אַ פֿרוזשינע. איר גיט עס אַ וויקל-אויף און עס טראַכט
זיך, אָבער עס שפּרינגט-צוריק צום זעלבן.

– איך וואָלט דיר עפעס געענטפֿערט, נאָר עס איז נישט פֿאַר דיין
סיסטעמאַטישן מוח, - האָט זיך דער צעהיצטער טראַכטער געווערט.
– זאָל מײַנס איבערגיין.

דער אַמעריקאַנער איידעם האָט זיך צעלאַכט מיט אַ קליין
געלעכטערל, וואָס האָט זיך געקרישלט, אָבער עס האָט אים
פֿונדעסטוועגן פֿאַרטערט די אויגן.

– אײַ, ברידער, ברידער, - האָט ער געזאָגט, – וואָס האָלט איר זיך
רק אין איין קריגן?

– איך קריג זיך מיט אים? - האָט דער עלטערער געזאָגט. – ער
קריכט מיר דען אין וועג אַרײַן? איך וויל אים בלויז מדריך זײַן און
ער לאָזט נישט.

– אַ שײַנער מדריך. ער וויל מיר נישט אַנדערש ווי אַנטאָן אַ כאָמוט
אויף די געדאַנקען.

– פֿערדאַטש וואָס דו ביסט, - האָט דער עלטערער ברודער געשריגן
גוטמוטיק. – איך וויל דיר געבן מענטשלעכן סדר און דו מײַנסט, אַז
דו ביסט אַ גאַנצער קנאַקער. דאָס איז זײַן צרה, - האָט ער זיך
געווענדט צו מיר, – ער מײַנט, אַז ער האָט עס, אָבער ער האָט עס
נאָך נישט. איר פֿאַרשטייט וואָס איך מײַן? ער האָט-עס-נאָך-נישט.

צוויי פֿרויען זײַנען געזעסן לינקס אויף ווייכע שטולן. איינע האָט
געהאַפֿטן, די אַנדערע איז געזעסן און געקוקט, ווי זי וואָלט געוואָרט
אויף דער פּאַסיקסטער געלעגנהייט, ווען זי וועט זיך שוין קאָנען
אַנרופֿן. איך האָב גלייך דערקענט, אַז דאָס זײַנען די זעלבע צוויי
פֿרויען מיט די קאָלירטע שאַלעכלעך, וואָס איך האָב געזען שפּאַצירן
מיט דער רבנישער סוויטע אין פּאַרק. די וואָס האָט געהאַפֿטן האָט
אַלע מאָל אויפֿגעהויבן אַן אַוואָל פנים, מיט אַ שפּיציקער גאַמבע.
אירע ליפֿן האָבן זיך באַוועגט, ווי זי וואָלט עפעס געענטפֿערט שטיל,
אַז קײַנער זאָל נישט הערן, און דערמיט אַליין איז זי שוין געווען
צופֿרידן. די אַנדערע האָט געהאַט אַ פֿעט קינדערש פנים מיט גרויסע,
בלויע, לאַכנדיקע אויגן. זי האָט זיך אויפֿגעהויבן און מיר דערלאַנגט
די טאַץ מיט פֿרוכט, וואָס האָט געמאַכט גאָר אַ רײַכן אײַנדרוק אין

דעם שטיבל. די באַנאַנעס האָבן נאָך קיין מאָל נישט אויסגעזען אַזוי
באַנאַנעדיק ווי דאָ, אויף דער טאַץ.

— ער פֿאַרגינט מיר נישט, - האָט דער יונגער זיך געקאַכט. —אַזיסטן
האָב איך זיך נישט געכאַפט ביי דער האַנט? אַנומעלטן אין שול האָב
איך גאַנץ גוט געהערט, ווי דו האָסט איבערגעקייט מיינס אַ געדאַנק
אין דיינס אַ דרשה.

—ווע? - האָט זיך דער עלטערער אַזש אויפֿגעהויבן פֿון בענקל. —איך
בין שוין אַזאַ אַביון, אַז איך דאַרף אַנקומען צו דיינס אַ געדאַנק?

— ניין, פֿאַרקערט, ביסט אַן עושר, נאָר אַ כאַפּער. דו זעסט אַ גוטע
זאַך, כאַפּסטו.

דער אַמעריקאַנער איידעם האָט געלאַכט, וואָרפֿנדיק דעם קאַפּ אין
אַלע זייטן, ווי עס וואָלט אים שווער געווען צו האַלטן דעם קאַפּ אויף
די פלייצעס פֿון גרויס געלעכטער.

— ביסט אַ שלעכטער, - האָט די, מיט דעם קינדישן פנים, אַנגעבלאַזן
די באַקן. — זיי נעבעך קריגן זיך און דו מאַכסט זיך ס'געלעכטער.

— וואָס רעדסטו, קרוין, עס איז אויסגעצייכנט. עס איז אַמוזאַנט. עס
איז דאָך קאַלאַסאַל. - ער איז זיך ווידער פֿאַרגאַנגען אין זיין
געלעכטערל.

זי האָט מיר דערלאָנגט די פֿאַרשיידענע שאַקאַלאַדן און די טאַץ מיט
די אַלערליי געבעקסן.

נעמט עפעס, לענט זיך אַ ביסל אונטער דאָס האַרץ - ווען זי האָט
גענומען אַרומגיין איבערן צימער, האָט מען קלאַר געזען, אַז זי
שוואַנגערט. איר יוגנטלעכקייט האָט אָבער גובר געווען און זי האָט
די שווערקייט פֿון קערפּער אַ ביסל פֿאַרפֿלינקט. זי האָט אויסגעזען
צו זיין אין די ערשטע צוואַנציקער.

— איך וועל נישט דערלאָזן, אַז מיינע ברידער זאָלן זיך אָפּעסן דאָס
האַרץ און דו זאָלסט זיך מאַכן אַ טעאַטער, - האָט זי געזאָגט מיט
אירע לאַכנדיקע אויגן.

– קרוין לעבן, דאָס איז שוין אַ בלבול, זעסטו דאָס איז שוין אַ בלבול, - איז דער אַמעריקאַנער געוואָרן ערנסט.

די העפֿטערקע האָט ווידער אויפֿגעהויבן איר אַוואָל פנים און געשעפטשעט מיט די ליפן צו זיך אַליין. זי האָט אַרונטערגעלאָזט די אויגן און געזאָגט:

– דער פּאָעט לעאָפּאַרדי האָט אַ ליד -

אַלע זיינען שטיל געוואָרן. זי האָט גערעדט מיט אַרונטערגעלאָזטע אויגן און נישט אויפֿגעהערט צו העפֿטן. זי האָט דערמאָנט בערגסאַנען, ציטירט ווערלענען אין פֿראַנצויזיש, געזאָגט שטיקער סלאָוואַצקי אין פּויליש און גערעדט וועגן די לעצטע שטרעמונגען אין דער דייטשער פּאָעזיע, און אַלץ אַרום דער קריגעריי פֿון די צוויי ברידער, וואָס איז אייגנטלעך אַ העכערע ליבשאַפֿט, ווייל ביידע גייען אויף באַזונדערע וועגן און זיכן דעם אמת און בענקען איינער נאָך דעם אַנדערן מיט אַ טרויעריקער בענקשאַפֿט.

עס איז געווען איינגענעם צו הערן איר שטים. זי האָט זיך געוואָרפֿן מיט ציטאַטן, שטיל און צניעותדיק. אין פֿאַרגלייך מיט איר אַ ביסל פֿאַרעלטערט פנים, האָבן די ריטמישע ציטאַטן געקלונגען ווי גלעקלעך אויף אַ שליטן, וואָס טראָגט זיך ערגעץ אויף אַ ווייטן, פֿאַרשנייטן וועג. זי איז פלוצים אַנטשוויגן געוואָרן. אַלע האָבן געוואָרט און געמיינט, אַז זי וועט ווייטער רעדן, אָבער עס איז געוואָרן אַקוראַט, ווי זי וואָלט מיט אַ מאָל אַריינגעדרייט אַ לאַמפּ אַרום זיך.

– איר מוזט צו אונדז קומען נאָך אַ מאָל, - האָט זיך די יינגערע געבעטן, ווען זי האָט געזען, אַז איך קלייב זיך שוין צו גיין.

– ווי וועט ער קומען? אַז יענער האָט אים פֿאַרקערט דעם קאָפּ מיט די פרוות פֿון זיין געדאַנק?

– עס הייבט זיך שוין ווידער אָן, - האָט זי אַ פּאַטש געטאָן מיט די הענט.

– לאַז ער. לאַז ער. אַז ער איז מיך מקנא זעט מען דאָך קלאָר.

דער אַמעריקאַנער האָט זיך שוין ווידער געטרייסלט און געלאַכט ביז טרערן.

– וואָרט, גייט נאָך נישט. עס איז שטאַק-פֿינצטער און איר וועט נישט זען די טרעפּ אין סאָד.

די יינגערע האָט אַ כאַפּ געטאָן דעם לאַמפּ פֿון טיש און מיד אַרויסבאַגלייט.

דער לאַמפּ האָט געשניטן די גרינע ביימער מיט פאַסן ליכט.

– זייט נאָר פֿאַרזיכטיק מיט די דריי טרעפּן. דער ערשטער איז אַ הויכער שטיג.

זי האָט מיר געגעבן די לינקע האַנט.

– איר מוזט נאָך אַ מאָל קומען צו אונדז. עס איז אונדז געווען זייער פשיעמנע.

ווען איך בין שוין בשלום אַרונטער די טרעפּ האָב איך זיך פֿאַרשעמט. איך האָב זיך דערמאָנט, אַז איך בין די גאַנצע צייט געזעסן אָן אַ היטל. איך האָב זיך נאָך מער פֿאַרשעמט, ווען איך האָב געטראַכט, ווי פֿיין און עלעגאַנט זיי האָבן עס נישט באַמערקט.

באַאַרבעט און צוגעגרייט פֿון מירל שיינהויט הירשאַן, נח מילער, לעאָנאַרד פראַגער
רפֿאל פֿינקל און אַברהם ברוך בערקאָוויץ

Copyright © 2001 Noyekh Miller and Leonard Prager
All Rights Reserved